

Ledende spørgsmål og interviews som ledende kontekst

Claus Elmholdt, Cand. Psyk. Ph.d., Psykologisk Institut, Aarhus Universitet

Den ledende virkning af ledende spørgsmål er veldokumenteret i vidnepsykologiske undersøgelser og kognitiv psykologisk hukommelsesforskning (Loftus, 1975; Loftus & Hoffman, 1989; Pirolli & Moll, 1984; Brainerd & Reyna, 1988). Resultaterne af denne forskning er ofte omsat i kvalitativ metodelitteratur til et påbud om, at interviewereren må undgå ledende spørgsmål og anvende spørgeteknikker, der får interviewpersonen til at berette frit og åbent (se f.eks. Robson, 1993). Der er i kvalitativ metodelitteratur udbredt enighed om, at interviewdata produceres i interaktion mellem interviewereren og interviewpersonen. Der er langt mindre enighed om, hvordan interaktionen skal håndteres med henblik på at producere valide og pålidelige interviewdata. Holstein & Gubrium (1997) skelner mellem konventionel spørgeteknisk metodelitteratur, der fokuserer på at maksimere flowet af valid og pålidelig information gennem neutrale og åbne spørgsmål, og en postmoderne, konstruktionistisk og etnometodologisk inspireret metodelitteratur, der sætter reflektivt fokus på interviewet som kontekst for produktion af viden. Den konventionelle spørgetekniske metodelitteratur opfatter interviewkonteksten som en mulig kilde for bias, fejl, misforståelser og vildledninger, som må kontrolleres. Intervieweren skal undgå at stille ledende spørgsmål der lægger op til bestemte svar eller knytter an til bestemte tanker. Den postmoderne, konstruktionistiske og etnometodologisk inspirerede metodelitteratur opfatter interviewkonteksten som mulighedsbetingelse, for den kollektive produktion af viden i interviewet. En mulighedsbetingelse der kan forsøges forstået reflektivt, men aldrig kan elimineres eller kontrolleres fuldt ud.

I denne artikel problematiseres ideen om en spørgeteknisk vej til valid og gyldig interviewdata, forstået som en strøm af ren ubesmittet information om interviewpersonens tanker, følelser, ønsker og erfaringer. Med afsæt i en antagelse om, at interviewdata er grundlæggende kollektive produktioner (Alasuutari, 1995), vil jeg argumentere for, at alle spørgsmål må forstås som leden-

de i relation til bestemte kontekster. Begrebet kontekst anvendes i bred betydning som reference til forhold i interviewet ud over den spørgetekniske form og indhold. Herunder interviewets sociokulturelle, institutionelle og fysiske rammer, interviewer/interviewpersons stil, køn, erfaringer, forventninger, kropssprog og dynamikken i interviewsituationen. Der gives tre eksempler på interviews som ledende kontekst: (1) Politiinterviews af neutrale vidner; (2) Det dialogiske konsulentinterview; (3) Det aktivt konfronterende forskningsinterview. Heraf er de to første spørgeteknisk fokuseret på at undgå de ledende effekter af ledende spørgsmål, imens det tredje er reflektivt fokuseret på at skabe klarhed omkring de sociale betingelser for produktion af viden i interviewet. Det vises via eksemplerne, at bestemte interviewsituationer opfordrer til bestemte former for interviewer- og interviewee-adfærd. På den baggrund argumenteres for, at interviewerens og interviewpersonens fænomenologiske oplevelser er væsentlige kilder til information om, hvilken opfordringskarakter der tolkes ind i situationen, og dermed kilder til information om de sociale betingelser for produktion af viden i interviewet. Situationers opfordringskarakter er ikke entydig. Men vi ved, at forsøgspersoner har tendens til at være lydige over for forsøgsleders ønsker (Milgram, 1974), at børn i strukturerede interview- og testsituationer i udtalt grad ønsker at sige det, de forventer den voksne gerne vil høre (Hundeide, 2004), og at især børn (Ceci, Ross, & Toglia, 1987) og psykisk skrøbelige personer (MacFarland & Morris, 1998) let lader sig påvirke af sociale situationers opfordringskarakter. Pointen er, at de ledende effekter af interviewsituationer er langt mere end et spørgeteknisk anliggende, der kan løses via åbne neutrale spørgsmål. Jeg vil foreslå, at implikationerne for interviewpraksis må være, at forståelse og fortolkning af de sociale betingelser for produktion af viden i interviewet bliver mindst ligeså vigtigt som det at kontrollere, hvad der spørges om, og hvad der svares.

Hvad er et ledende spørgsmål?

Ledende spørgsmål kan karakteriseres som spørgsmål, der bevidst eller ubevidst af intervieweren er formuleret på en måde, der i større eller mindre grad lægger op til ét bestemt svar. Der kan yderligere skelnes mellem grammatiske definitioner, der bestemmer ledende spørgsmål som en form, og indholdsdefinitioner, der bestemmer ledende spørgsmål i forhold til ordenes betydningsindhold.

Ledende effekter af spørgsmålets form: Ledende spørgsmål kan defineres grammatisk som ethvert spørgsmål, der i sin bekræftende form besvares med et ”jo” i stedet for et ”ja” (Smith,

1986, p. 216). Det kan være positivt ledende spørgsmål af typen, ”mener du ikke også, han er en dårlig far?” Eller negativt ledende spørgsmål af typen, ”så du tænkte altså ikke på deres barns ve og vel”? Denne spørgsmålstype bygger på en antagelse, der presser/lokker informanten i retning af et bestemt svar. Grammatiske former af ledende spørgsmål indbefatter også spørgsmål, der inkluderer det rigtige svar i formuleringen. Et banalt eksempel er: ”Hvilken farve havde Christian d. Fjerdes hvide hest?” Et andet eksempel på spørgsmål, der fungerer ledende i kraft af deres form, er lukkede spørgsmål, der eksplicit søger konsensus: ”Er det rigtigt, at du er gladere efter skilsmissen”? I samme boldgade er udsagn, der følges op af et kort bekræftende spørgsmål: ”Du er altså lærerens kæledække, ikke sandt”? De sidste to spørgsmål er klart ledende, men om det er et problem eller en styrke vil flere interviewforskere hævde, afhænger af sammenhængen, hvori spørgsmålet formuleres. F.eks. anbefaler Kvale (1997), at sidstnævnte spørgsmålstype, som han kalder fortolkende spørgsmål, bruges bevidst med henblik på at validere interviewerens forståelse af det sagte. Et fortolkende spørgsmål kan alene bestå i omformuleringen af et svar, for eksempel: ”Du mener altså, at du er blevet gladere efter skilsmissen?”, eller det forsøger en afklaring af det tidligere sagte: ”Er det rigtigt, at du føler dig som lærerens kæledægge?” Det centrale er, at den ledende form er en meningsfokuseret fortolkning, der relaterer sig til den forudgående beretning.

Ledende effekter af spørgsmålets betydningsindhold: Kan defineres som spørgsmål, der qua det, der spørges om, eller det, der ikke spørges om, i større eller mindre grad lægger op til ét bestemt svar. Det påpeges ofte, at en begrænsning ved grammatiske bestemmelser af ledende spørgsmål er, at de ikke inkluderer ordenes betydning, eller de ledende effekter af, hvad der spørges om, men kun de ledende effekter af, hvordan spørgsmålet formuleres. Et velkendt eksempel på spørgsmål, som er neutrale i deres form, men alligevel virker ledende som følge af en begrænsning af relevante svarmuligheder, er ufuldstændige distinktionsspørgsmål som f.eks. ”var kvindens kjole gul eller rød”. Et andet eksempel på ledende effekter af, hvad der spørges om, findes i Loftus’ (1975) klassiske vidnepsykologiske eksperiment, hvor forsøgspersoner vises et filmklip af et færdselsuheld. Derefter bliver de bedt om skriftligt at redegøre for det, de lige har set, og svare på en række specifikke spørgsmål. Det kritiske spørgsmål er, ”hvor hurtigt kørte bilerne, da de (1) rørte hinanden, (2) ramte hinanden, (3) kørte ind i hinanden (4) kolliderede (5) stødte voldsomt sammen”?

	Verbun	Estimat
Hvor hurtigt kørte bilerne der:	Stødte voldsomt sammen	66 km
	Kolliderede	63 km
	Kørte ind i hinanden	61 km
	Ramte hinanden	55 km
	Rørte hinanden	51 km

Resultatet af undersøgelsen viser, at ordenes betydning fremkalder forskellige estimeringer af bilernes hastighed. Loftus vidnepsykologiske undersøgelse er særdeles interessant for interviewforskningen, fordi den viser, at spørgsmåls ledende virkning ikke kun knytter sig til spørgsmålets form, men også til indholdet af det, der spørges om. Dermed bliver det vanskeligt at fastholde ideen om at åbne spørgsmål, der ofte indledes med hv-ord som hvem, hvad, hvordan, er neutrale i betydningen ikke ledende. Og at fastholde den konventionelle ide om en spørgeteknisk vej – gennem åbne neutrale spørgsmål – til ren ubesmittet information om interviewpersonens tanker, følelser, ønsker og erfaringer.

En definition af ledende spørgsmål, der kan rumme såvel form- som betydningsaspektet, er fremsat af Cohn (1915 ifølge Smith, 1986), som *"et spørgsmål, der lægger et bestemt svar nærmere end et andet"*. En konsekvens af denne formulering er, at alle spørgsmål fremstår ledende, idet ethvert spørgsmål involverer en indsnævring af mængden af relevante svarmuligheder. Forstået på baggrund af denne formulering er det interessante ikke længere at afgøre, om et spørgsmål er ledende, men at undersøge, hvor specifikke interviewspørgsmål leder hen. Eller som Eva Smith konkluderer i sin gennemgang af ledende spørgsmål i vidnepsykologien: *"I det hele taget er det overordentligt vigtigt at gøre sig klart, at spørgsmålene ikke udtales i et vakuum, men af en bestemt person, til en bestemt person, under bestemte omstændigheder, og i forbindelse med en række andre spørgsmål"* (Smith, 1986, p. 222). På den baggrund bliver det relevant at flytte fokus fra spørgsmåls form og betydningsindhold isoleret set, til en undersøgelse af interviewet som ledende kontekst for spørgsmål.

Interviews som ledende kontekst

Ovenfor har jeg forsøgt at vise, at de ledende effekter af interviewspørgsmål ikke kun knytter an til spørgsmålets form, men også påvirkes af spørgsmålets betydningsindhold. I dette afsnit sættes

der fokus på de ledende effekter af interviews som kontekst for specifikke spørgsmål. Herunder interviewets sociokulturelle, institutionelle og fysiske rammer, interviewer/interviewpersons stil, køn, erfaringer, forventninger, kropssprog og dynamikken i interviewsituationen. Interviewets socio-kulturelle og institutionelle baggrund kan være f.eks. politiinterview, journalistisk interview, markedsinterview, diagnostisk interview, konsultativt interview eller forskningsinterview. Fysiske rammer refererer til omstændigheder vedrørende interviewets fysiske lokalitet, f.eks. hjem, arbejdsplads, ulykkessted, cafe, lægekonsultation, terapilokale, klasselokale, bibliotek, byens åbne rum, skov, strand etc. Interviewets sociokulturelle og institutionelle baggrund og fysiske rammer markerer en række betingelser, som påvirker stil, forventninger, kropssprog og dynamikken i interviewet. Derudover skal nævnes køn, personlige erfaringer og motivation for at lade sig interviewe som væsentlige kontekstbetingelser, der påvirker den kollektive produktion af viden. I det følgende beskrives og diskuteres tre konkrete eksempler på interviews som ledende kontekst. (1) Politiinterviews af neutrale vidner; (2) Det dialogiske konsulentinterview; (3) Det aktivt konfronterende forskningsinterview.

Politiinterviews: Den sociokulturelle og institutionelle baggrund for politiinterviews af neutrale vidner er politiarbejdets mål for at opklare forbrydelser. Politiets tilgang til produktionsviden i interviews af neutrale vidner kan beskrives som konventionel spørgeteknisk orienteret. Såvel det klassiske politiinterview som det moderne kognitive interview beskrevet i sidste nummer af dette nyhedsbrev (Hoffmann et al., 2005b) fokuserer på ad spørgeteknisk vej (åbne og neutrale spørgsmål) at maksimere flowet af valid og pålidelig information. Retsplejeloven fastslår, at politiet ikke må anvende ledende spørgsmål i afhøringer. *"Spørgsmål til en sigtet må ikke stilles således, at noget, der er benægtet eller ikke erkendt, forudsættes tilstået. Løfter, urigtige foregivender eller trusler må ikke anvendes"* (kapitel 68 § 752 stk. 3). Lærebogsmateriale i interviewteknik, der anvendes på politiskolen, instruerer politiaspiranterne i at være venlige, facts-fokuserede og undgå spørgsmål, der bygger på interviewerens forforståelse, og er formuleret således, at de kan påvirke vidnet til at svare i en bestemt retning (Polititeori 4 2005:22,24, ifølge Hoffmann et al., 2005a). Både retsplejeloven og politiskolens lærebogsmateriale er bevidst om de ledende effekter af ledende spørgsmål, men reflekterer ikke over de ledende effekter af politiinterviewet som kontekst for spørgsmål. Hvad betyder eksempelvis magtrelationerne for den viden der produceres i politiinterviewet? Hvordan opfatter borgeren betjenten, og hvad betyder borgerens forhold til autoriteter for den viden, der produceres i politiinterviewet? Milgram's klassiske social-psy-

kologiske eksperiment med lydighed over for autoriteter viser, at almindelige borgere er parate til at gå endog særdeles langt i bestræbelserne på at opfylde, hvad de oplever som autoriteters ønsker og forventninger (1974). Politiinterviewet involverer ikke en reflektiv undersøgelse af de ledende effekter af interviewet som kontekst for de spørgsmål, der stilles, men er spørgeteknisk orienteret mod produktion af facts. Borgeren, der har overværet en trafikulykke, forventer, at politiintervieweren vil interessere sig for facts – ”hvor stod du placeret og hvad så du” – og ikke for den fænomenologiske oplevelse af at overvære et trafikuheld. Allerede ved synet af betjenten med notesblokken tunes gennemsnitsborgerens forventningsstruktur ind på et fakta-orienteret interview. Politiinterviewet som samfundsinstitution intenderer at lede interviewpersonen i retning af en fakta-orienteret beretning. Såfremt dette realiseres, kan man sige, at der er overensstemmelse mellem det intenderede mål om produktion af en fakta-orienteret beretning og de ledende effekter af interviewet som kontekst.

Dialogisk konsulentinterview: En ekstrem modsætning til det fakta-orienterede politiinterview er det fænomenologisk orienterede dialogiske konsulentinterview. Vi lever i et ”interview samfund”, hvor massemedier, konsulenter og forskere i stadigt stigende omfang producerer viden gennem interviews (Silverman, 1993). Den stigende interviewforskning er domineret af dialogiske interviewformer, der benytter åbne neutrale spørgsmål og empatisk indlevelse (Kvale, 2005). Et eksempel herpå er værdsættende anerkendende samtale (AI), der benytter det egalitære dialogiske interview som redskab for at realisere personers og organisationers inderste udviklingspotentialer (Cooperrider & Srivastva, 1987). *”Its purpose is to promote egalitarian dialogue leading to social-system effectiveness and integrity”* (1987, p. 156) Det egalitære dialogiske interview skal blottlægge medarbejdernes og organisationens inderste udviklingsønsker (antages forenelige) og skabe en fælles forpligtigelse omkring realisering af drømmen. Værdsættende anerkendende udforskning er ligesom politiinterviewet bevidst om at undgå de ledende effekter af ledende spørgsmål, men forholder sig ikke bevidst reflektivt til de ledende effekter af interviewet som kontekst for spørgsmål. *”Dialogue, free from constraint and distortion, is necessary to determine the ”nature of things”* (Cooperrider et al., 1987, p. 137) Den værdsættende anerkendende udforskning kan problematiseres ved at bygge på en udpræget harmonitænkning og et konsensusideal, der skjuler interviewets reelle magtrelationer og eventuelle interessekonflikter bag et slør af indlevelse og ubetinget anerkendende forståelse af personens livsverden (Elmholdt, 2005). Den ledende effekt af AI interviewet er en opfordring til at lytte til sig selv,

udtrykke sig selv og udvikle sig selv til fælles bedste for personen og organisationen. Denne sammenfletning af organisationens behov for fleksibilitet og omstillingsparathed med en humanistisk psykologisk antagelse om iboende stræben efter personlig selv-realisering kan kritiseres for at resultere i en forførende praksis snarere end den intenderede frigørende praksis (Ibid.). En general kritik af dialogisk interviewforskning formuleres af Brinkmann og Kvale (2005), der problematiserer den udbredte udviklingsmyte, at empatisk indlevende dialogiske interviews per definition er gode og frigørende, og stiller etisk spørgsmålstejn ved den manglende tematisering af magtrelationerne for interviewets produktion af viden.

Aktivt konfronterende forskningsinterview: En alternativ tilgang er det aktivt konfronterende forskningsinterview, der tematiserer interviewet som et kampfelt præget af asymmetrisk magtrelationer og (ofte) interessekonflikter (Parker, 2005; Holstein & Gubrium, 1997). Det aktivt konfronterende forskningsinterview tematiserer, i modsætning til politiinterviewet og det dialogiske konsulentinterview, de ledende effekter af interviewet som kontekst. I sin nyeste bog om kvalitativ psykologi foreslår Parker (2005) en række radikale strategier for kvalitativ psykologisk interviewforskning der (virkelig) ønsker en "empowerment" af medforskeren (interviewpersonen). Disse strategier involverer: (1) At invitere medforsker til at stille dig spørgsmål. (2) At undersøge præcist, hvem den fremstillede beretning er henvendt til? (3) At undersøge, hvordan beretningen ville lyde, hvis den blev formuleret for et andet publikum? (4) At undersøge, hvordan andre ville se på sagen, evt. bede interviewpersonen om at leve sig ind i rollen/tale stemmen som den anden (5) At provokere medforsker og spille djævlens advokat. (6) At udforske uenigheder mellem forsker og medforskers forståelse og holdning. Parker's aktivt konfronterende forskningsinterview ansporer interviewer til at søge efter forskelle, konflikter og modsætninger. Eller formuleret anderledes, de ledende effekter af interviewet som kontekst gøres til genstand for en reflektiv undersøgelse. Parker beskriver med reference til Bakhtin interviewstrategien som "genuin dialogisk" dvs. optaget af at undersøge de sociale betingelser for den kollektive produktion af viden i interviewet (Parker, 2005, p. 56). Strategien involverer ikke at undgå ledende effekter, men at opnå maksimal indsigt i præmisserne for den fælles vidensproduktion i interviewet. Det aktivt konfronterende interview udelukker altså ikke ledende spørgsmål, men advokerer for at bruge ledende spørgsmål bevidst systematisk til at verificere svar (Kvale, 1995). Det aktivt konfronterende interview synes således at realisere Latour's (2000) metodediktrum om at

give interviewpersonen maksimal mulighed for at protestere mod den viden, der produceres i interviewet.

Jeg har forsøgt at vise, at de ledende effekter af interviews ikke kan reduceres til et interviewteknisk spørgsmål, men påvirkes af interviewets sociokulturelle, institutionelle og fysiske rammer, interviewer/interviewpersons stil, køn, erfaringer, forventninger, kropssprog og dynamikken i interviewsituationen. Politiinterviewet leder interviewpersonen i retning af en fakta-orienteret beretning. Pragmatisk vurderet synes politiinterviewet at realisere det intendede mål om produktion af faktisk information om den faktiske hændelse. Det dialogiske konsulentinterview leder interviewpersonen til at lytte til sig selv, udtrykke sig selv og udvikle sig selv til fælles bedste for personen og organisationen. Pragmatisk vurderet, er der ingen grund til at betvivle, at det dialogiske konsulentinterview kan være et effektivt redskab til realisering af organisationsudvikling. Men i modsætning til politiinterviewet, hvor magtrelationerne er åbenlyse, og borgerens rettigheder og pligter reguleres af retsplejeloven, er betingelserne og præmisserne for de ledende effekter af det dialogiske konsulentinterview skjult bag et slør af indlevelse og ubetinget anerkendende forståelse af personens livsverden. Dermed bliver det dialogiske interview til et etisk tvivlsomt foretagende, som argumenteret af Brinkmann og Kvale (2005). Det aktivt konfronterende forskningsinterview er ligesom det dialogiske konsulentinterview optaget af at skabe grundlag for potentielt transformativ handling (Parker, 2005, p. p. 56). Men i modsætning til det dialogiske konsulentinterview er det aktivt konfronterende forskningsinterview optaget af at undersøge præmisserne for interviewets kollektive vidensproduktion gennem konfrontation af forskelle, modsætninger og konflikter. Det øger ikke nødvendigvis den pragmatiske validitet – den generative effekt – af den producerende viden, men det øger den etiske validitet, hvad Brinkmann (2005) i sin ph.d. afhandling om psykologi som en moralsk videnskab argumenterer bør være et fundamentalt krav i psykologisk forskning og praksis.

Feltforståelse, selvforståelse og reflektiv bevidsthed om interviewets ledende effekter

Afslutningsvis sættes fokus på, hvad jeg kalder feltforståelse og selvforståelse som forudsætninger for en reflektiv bevidsthed om de sociale betingelser for produktion af viden i det kvalitative forskningsinterview (for perspektiver på denne diskussion så også tidligere artikler i Nyhedsbrevet af Goldstein, 2003; Tanggaard, 2004). Feltforståelse og selvforståelse forstås her som dialektisk forbundne aspekter af en reflektiv interviewpraksis, der ikke ignorerer, men forholder sig

bevidst til interviewet som ledende kontekst. Jeg vil argumentere for, at reflektiv feltforståelse og selvforståelse med henblik på at forstå og fortolke betingelserne for produktion af viden i interviewet er mindst ligeså vigtigt som det at kontrollere, hvad der spørges om, og hvad der svarer.

Intervieweren er sit eget vigtigste redskab for produktion af viden, og må som sådan forholde sig moralsk og politisk selvbevidst, være bevidst om egen interviewstil, position og virkemidler i interviewet. Den selvrefleksive interviewer overskrider den traditionelle adskillelse mellem forsker og udforsket og betragter sin egen oplevelse som en vigtig ressource for viden (Denzin & Lincoln, 2002, p. 1). Intervieweren må gøre sig sine egne fordomme og følelser bevidst forud for interviewet. Undersøgelsesinstrumentet – selvet – må stemmes før brug, som Jette Fog (2004) formulerer det. I forbindelse med interview og analyse er det vigtigt at få klargjort fordomme og følelser som aspekter af de sociale omstændigheder for interviewets produktion af viden. Selvforståelse må aldrig løsrives fra den sociale situation – feltforståelsen – som en selvtilstrækkelig terapeutisk optagethed af egne følelser og ubevidste lag, som Tanggaard argumenterer (2004), eller gøres til genstand for en ren subjektivistisk tolkning ud fra forskerens egne standarder eller ”koder”, som påpeget af Hundeide (2004).

Den refleksive interviewer er ikke kun optaget af sin egen fænomenologiske oplevelse, men i lige så høj grad optaget af at forstå interviewpersonens fænomenologiske oplevelse af situationen og dermed skabe en reflektiv bevidsthed om interviewkontekstens opfordringskarakter. Karsten Hundeide kalder dette for en fortolkende tilgang (2004, p. 163). En fortolkende tilgang forsøger at afdække den mening, som ligger til grund for interviewpersonens kommunikation. Den fortolkende interviewforsker indtager rollen som ”den interesserede fremmede” i et nyt landskab, som han/hun forholder sig respektfuldt til, og ønsker at udforske nærmere. Den fortolkende interviewforsker fokuserer på det, som interviewpersonen fokuserer på, og forsøger at få afdækket, hvordan interviewpersonen opfatter interviewsituationen som handlebaggrund.

Feltforståelse handler – ud over at forsøge at opnå indsigt i interviewpersonens fænomenologiske oplevelse af interviewsituationen – om at forstå hvad det er for et felt, man betræder, hvilke positioner og roller man tilskrives, og hvilke man har mulighed for at opdyrke (Wadel, 1981). Den selvrefleksive og feltbevidste interviewforsker er bevidst om relationens betydning for den vi-

den, der produceres i interviewet, og forpligtiger sig på at producere såvel pragmatisk som etisk valid viden. Hvordan skal interviewforskeren konkret håndtere relationen i interviewet for at realisere dette mål? Til dette spørgsmål gives ikke et enkelt svar, som kan nedfældes i manualer eller sikres via særlige spørgeteknikker. God interviewforskning i epistemisk og etisk betydning (Brinkmann i dette nummer), bygger i høj grad på praktiske skøn og håndværksmæssig kunnen (Eisner, 2003).

Konklusion

Jeg har argumenteret for, at en reflektiv forståelse af interviewets ledende effekter (spørgsmål og kontekst) er ligeså vigtig som at kontrollere, hvordan der spørges, og hvad der spørges om. Det betyder ikke, at det er ligegyldigt, hvordan interviewer spørger, og hvad der spørges om, men at interviewer altid må forsøge at skabe bevidsthed omkring de ledende effekter af, såvel specifikke spørgsmål som interviewet som kontekst. Jeg har forsøgt at vise, at alle interviewspørgsmål er ledende i relation til specifikke kontekster. Interviewforskeren må derfor forkaste ideen om en spørgeteknisk vej til ”ren” viden om interviewpersonens indre oplevelser og meninger, og vende sig mod strategier for forståelse af betingelserne for produktionen af viden i interviewet. Den grundlæggende pointe er, at interviewbaseret viden altid produceres i en kollektiv samhandlen mellem de involverede parter i en specifik kontekst. Tre eksempler på interviews som ledende kontekst blev diskuteret – politiinterviewet, det dialogiske konsulentinterview og det aktivt konfronterende forskningsinterview. De to første eksempler forholder sig ikke reflektivt til interviewet som ledende kontekst, men fokuserer på at minimere de ledende effekter af ledende spørgsmål (stille åbne og neutrale spørgsmål), for derved at optimere flowet af ren viden om individets faktuelle erfaringer (politiinterview) eller inderste udviklingsønsker (dialogisk konsulentinterview). Der argumenteres for, at begge interviewsituationer potentielt kan realisere intentionen om at producere faktuel information (politiinterviewet) eller generativ teori (AI interviewet). Men at det dialogiske AI interview kan være etisk tvivlsomt, fordi præmisserne for interviewets ledende effekter skjules bag et slør af indlevelse og ubetinget anerkendende forståelse af personens livsverden. Politiinterviewet forholder sig heller ikke reflektivt til betingelserne for produktion af viden i interviewsituationen, men magtrelationerne er åbenlyse, og borgerens rettigheder og pligter reguleres formelt gennem retsplejeloven. Det aktivt konfronterende forskningsinterview forholder sig som det eneste af de tre eksempler bevidst reflektivt til betingelser-

ne for produktion af viden i interviewet, gennem konfrontation af forskelle, modsætninger og konflikter, og dermed øges mulighederne for at producere både pragmatisk og etisk valid viden.

Referencer

- Alasuutari, P. (1995). *Researching Culture: Qualitative Method and Cultural Studies*. London: Sage Publications.
- Brainerd, C. J. & Reyna, V. F. (1988). Memory Loci of Suggestibility Development: Comment on. *Journal of Experimental Psychology: General*, 117, 197-200.
- Brinkmann, S. (2005). *Psychology as a Moral Science*. Aarhus: Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2005). Confronting the ethics of qualitative research. *Journal of Constructivist Psychology*, 18, 157-181.
- Ceci, S. J., Ross, D. F., & Toglia, M. P. (1987). Suggestibility of Children's Memory: Psychological Implications. *Journal of Experimental Psychology: General*, 116, 38-49.
- Cooperrider, D. L. & Srivastva, S. (1987). Appreciative inquiry in Organizational Life. *Research in Organizational Change and Development*, 1, 129-169.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2002). *The Qualitative Inquiry Reader*. London: Sage Publications.
- Eisner, E. (2003). On the art and science of Qualitative Research in Psychology. In P.M.Camic, J. E. Rhodes, & L. Yardley (Eds.), *Qualitative Research in Psychology*. Washington DC: American Psychological Association.
- Elmholdt, C. (2005). Værdsættende anerkendende udforskning i kritisk belysning. Aarhus: Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.
- Fog, J. (2004). *Med samtalen som udgangspunkt*. (2. reviderede udgave ed.) København: Akademisk Forlag.
- Goldstein, A. (2003). Researcher on the Couch: Is "understanding the Self" critical for qualitative research? *Nyhedsbrevet, Center for Kvalitativ Metodeudvikling*, 35, 14-20.
- Hoffmann, H. L. H., Darfelt, R. N. R., Christensen, A. A., Klagenberg, S. C., Larsen, A. W., & Johansen, H. V. (2005a). *En vidneafhørings metodologi*. Roskilde: Bachelor afhandling, Roskilde Universitet.
- Hoffmann, H. L. H., Darfelt, R. N. R., Christensen, A. A., Klagenberg, S. C., Larsen, A. W., & Johansen, H. V. (2005b). *En vidneafhørings metodologi*. *Nyhedsbrevet, Center for Kvalitativ Metodeudvikling*, 38, 18-25.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. (1997). Active Interviewing. In D.Silverman (Ed.), *Qualitative Research - Theory, Method and Practice*. London: Sage Publications.

- Hundeide, K. (2004). *Børns livsverden og sociokulturelle rammer*. København: Akademisk Forlag.
- Kvale, S. (1995). The social construction of validity. *Qualitative Inquiry*, 1, 19-40.
- Kvale, S. (1997). *Interview*. Copenhagen: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. (2005). The Dominance of Dialogical Interview Research. *Impuls*, 1, 5-13.
- Latour, B. (2000). When things strike back: a possible contribution of 'science studies' to the social sciences. *British Journal of Sociology*, 50, 107-123.
- Loftus, E. F. (1975). Leading questions and the eyewitness report. *Cognitive Psychology*, 7, 550-572.
- Loftus, E. F. & Hoffman, H. G. (1989). Misinformation and memory - the creation of new memories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 118, 100-104.
- MacFarland, W. L. & Morris, S. J. (1998). Are Dysphoric Individuals More Suggestible or Less Suggestible Than Nondysphoric Individuals? *Journal of Counseling Psychology*, 45, 225-229.
- Milgram, S. (1974). *Obedience to Authority: An Experimental View*. New York: Harper & Row.
- Parker, I. (2005). *Qualitative psychology - Introducing Radical Research*. London: Sage.
- Pirolli, P. L. & Moll, L. (1984). The effect of leading questions on prior memory: evidence for the coexistence of inconsistent memory traces. *Canadian Journal of Psychology*, 38, 135-141.
- Robson, C. (1993). *Real World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioner Researchers*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: Sage Publications.
- Smith, E. (1986). *Vidnebeviset: En vurdering af afhøringsmetoder og vidneforklaringer*. København: G.E.C. Gad.
- Tanggaard, L. (2004). Becoming a Qualitative Interviewer - Alternatives to the Sofa. *Nyhedsbrevet, Center for Kvalitativ Metodeudvikling*, 36, 3-18.
- Wadel, C. (1981). *Feltarbeid i egen kultur*. Flakkefjord: Seek A/S.